

Adalet Partisi'nin Cumhuriyet Senatosundaki Kadın Siyasetçileri (1961-1980)

Women Politicians of The Justice Party in the Republican Senate (1961-1980)

Derya

ÇİNI ŞİMŞEK¹

¹Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, Ankara-Türkiye
e-mail: dsimsek@baskent.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 22.5.2023
Kabul Tarihi/Accepted: 15.1.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Derya ÇİNI ŞİMŞEK
dsimsek@baskent.edu.tr

Atıf /Cite this article:

Çini Şimşek, D. (2024). Adalet Partisi'nin Cumhuriyet Senatosundaki Kadın Siyasetçileri (1961-1980). *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 243-256.

This article checked by

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Öz

1961 Anayasası ile Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu'ndan oluşan çift meclisli bir sistem uygulamaya konulmuş, yetkileri birbirinden farklı olsa da yasa yapma yetkisi bu iki meclise paylaştırılmıştır. 1961-1980 yılları arasında varlığını sürdüren Cumhuriyet Senatosunda; 6 tanesi seçimle, 4 tanesi ise Cumhurbaşkanı tarafından görevlendirilmiş 10 kadın senatör üye görev yapmıştır. Seçimle gelen 6 kadın üyeden ikisi, 1961 tarihinde Adalet Partisi (AP)'den Senatoya seçilerek giren Nazire Özel Şahingiray ve Hatice Mualla Akarca'dır. 27 Mayıs 1960 Darbesi'nin doğurduğu siyasal ve toplumsal koşullar sonucu aktif siyasete atılıp Cumhuriyet Senatosu'na seçilen Şahingiray ve Akarca'nın Senatodaki faaliyetlerini açık ve objektif bir durumda ortaya koyarak Türk siyasi yaşamının anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlayan çalışma, 2 kadın senatörün görev yaptığı yıllarda sunduğu kanun teklifleri, önermeleri ve konuşmaları ile sınırlandırıldı. Çalışmada; Cumhuriyet Senato zabıtları ve TBMM Arşivi'nden yararlanılarak, TBMM'de kişisel verilerinin bulunduğu Tercüme-i Hal belgeleri çalışmaya önemli katkı sağladı.

Anahtar Kelimeler: Nazire Özel Şahingiray, Hatice Mualla Akarca, Cumhuriyet Senatosu, Adalet Partisi

Abstract

With the 1961 Constitution, a bicameral system consisting of the National Assembly and the Senate of the Republic was put into practice, the power to make laws was shared between these two chambers, although their powers were different from each other. 10 female senator members, 6 of whom were appointed by election and 4 of them by the president, served. Two of the six elected members are Nazire Özel Şahingiray and Hatice Mualla Akarca, who were elected to the Senate from the Justice Party (AP) in 1961. The study, which aims to contribute to the understanding of Turkish political life by presenting the activities of Şahingiray and Akarca, who were elected to the Senate of the Republic, in a clear and objective situation, as a result of the political and social conditions caused by the coup d'état of 27 May 1960, includes the legislative proposals submitted by the two female senators during their term of office. limited to his proposals and speeches. In the study; By making use of the minutes of the Senate of the Republic and the Archives of the Grand National Assembly of Turkey, the documents of Tercüme-i Hal, in which the personal data of the Grand National Assembly of Turkey are located, made a significant contribution to the study.

Keywords: Nazire Özel Şahingiray, Hatice Mualla Akarca, Republican Senate, Justice Party

Giriş

Demokratik idarenin genel hedefi ve temel ilkesi olan siyasal katılım, çağdaş sanayileşmiş cemiyet yapısının demokratik bir işaretidir (Kapani, 2006:144). Tarihte uzun müddet politik katılım ve temsilde cinsiyetler arasında hukuksal yönden eşitlik konusu kadınların uğraş verdiği önemli sorunlardan birisi olmuştur. Tüm toplumlarda en önemli içtimai birlik olan ailenin temeli vazifesini gören kadın, toplum içinde çok yönlü roller üstlenmiştir. Türk toplumunun eski çağlardan İslamiyet'in kabulüne, göçebe hayat tarzından yerleşik hayatı benimsemesine kadar geleneksel ve ulusal kültürlerin kadına kazandırdığı kişilik çok yönlü ve çok boyutlu olmuştur. Türkler, İslamiyet'i kabul ettikten sonra bir taraftan kendi örf ve geleneklerini korumaya çalışırken, diğer taraftan yayılmış oldukları coğrafyada karşılaştıkları Arap Fars, Bizans ve Avrupa ülkelerinin kültürlerinin etkisi ile bir kültür karışımı yaşamıştır. Bu karışım zamanla Türk kadınının statüsünü de etkileyerek değişmelere sebep olmuştur (Sağ, 2001:12-14).

Dünyada kadınların siyasal alandaki eşitsizliklere ve toplum içindeki rollerine karşı yaptıkları mücadele Aydınlanma Dönemi'nden sonra başlamıştır. Aydınlanma ideallerini temel alan Batı modernleşmesiyle paralel olarak Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet döneminde gündeme gelen kadın hareketi, Erken Cumhuriyet Dönemi'nin özgün koşulları gereği ulus devlet kurma projesinin içerisinde yer almıştır (Şimşek, 2021:285). 29 Ekim 1923'te yeni rejime geçilmesi ile birlikte kadınların politika öncelikli olmak üzere bütün alanlara iştiraki konusunda önemli adımlar atılmıştır. Kadınların erkeklerle eşit sosyal, siyasal ve hukuksal hakları elde etmeleri aşamalı bir şekilde gerçekleşmiş, bunun ilk adım, 1924 yılının 3 Mart günü TBMM tarafından onaylanarak yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu olmuştur (Feyzioğlu, 1987:204-205).

Aile içinde kadının statüsündeki eksikleri gidermeyi amaçlayan 'Medeni Kanun Tasarısı' 17 Şubat 1926 tarihinde yapılan görüşmelerin ardından TBMM'de onaylanarak yürürlüğe girmiştir (TBMMZC, D.2, C.22, B.57, 17.02.1926:230-234). Medenî Kanun'un kabulünün ardından 3 Nisan 1930 tarihinde mecliste yapılan görüşmelerden sonra kabul edilen Belediye Kanunu ile Türk kadını, belediye seçimlerine katılma hakkını kazanmıştır (TBMMZC, D.1, C.17, B.37, 20.03.1930:3-10). Ardından; 'Köy Muhtarlığına ve İhtiyar Heyeti Azalığına' aday olabilmesine ait olan yasa tasarısı 26 Ekim 1933 tarihinde (TBMMZC, C.17, D.4, B.76, 26.10.1933:26-10), milletvekili olabilmek için gerekli yasal değişiklik ise 5 Aralık 1934 tarihinde gerçekleşmiş ve kadınlar, milletvekili olarak seçilme ve seçme hakkı sahip olmuşlardır (TBMMZC, D.4, C.25, B.12, 05.12.1934:82-84).

Bu hakka sahip olan Türk kadınının katıldığı ilk seçim 8 Şubat 1935 tarihinde gerçekleşmiştir. 1935 tarihinde gerçekleşen seçimlerde (Milletvekili Genel Seçimleri, 2012: 5) 17 kadın Milletvekili Meclis'e girmiş, 1936'da açılan milletvekillikleri için gerçekleşen ara seçimde 1 tanesinin daha eklenmesi ile Meclis'te kadın milletvekili (Gökçimen vd., 2009: 445; TBMM Albümü, 2010:237-294) rakamı 18'e yükselmiştir. Kadınların, Meclisteki erkek milletvekillerine göre %4,5 olan oranı ile Türkiye, dünyada 2. sırada yer almıştır (Duroğlu, 2007:60-66). 10 Kasım 1938 tarihinde Atatürk'ün ölümü ile Türkiye'de yeni bir devre girilmiş, 11 Kasım 1938 günü TBMM acilen toplanmış ve İsmet İnönü, Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir (Ahmad, 2005: 127). İnönü, 26 Aralık'ta toplanan CHP'nin olağandışı kongresinde, Genel Başkanlığın yanında Değişmez Genel Başkan ve Milli Şef unvanlarını almış (Aydemir, 2000:37-39), Cumhurbaşkanı olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni 12 yıl temsil etmiş ve 1945 yılına kadar olan süreç içerisinde devleti tek parti rejimi ile yönetmeye devam etmiştir (Şimşek, 2015:5).

Çok partili siyasi hayata geçtikten sonra 1960 tarihine kadar Türk siyasi tarihine tesir eden en mühim siyasi parti Demokrat Parti (DP) olmuş (Çolak, 2008:95-108), 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlerle iktidara gelmiş ve 27 Mayıs 1960 Darbesi'ne kadar ülkeyi idare etmiştir (Ahmad ve Ahmad, 1976:66). Atatürk'ün ölümünün ardından gerçekleşen seçimlerde; 1939'da %3,7, 1946'da %1,9, 1950'de %0,6, 1954'te %0,7, 1957'de %1,3 oranları ile kadınlar mecliste temsil edilmiş, 1960'lı yıllara gelinceye kadar sadece Atatürk'ün döneminde yapılan 1935 tarihindeki seçimlerde en yüksek temsil edilme oranına ulaşmıştır (Şimşek, 2021, s. 285).

27 Mayıs 1960 Darbesi'nin gerçekleşmesinin ardından Anayasayı yazmak için toplanan Kurucu Meclis 258 üyeden oluşmuştur. Bu üyelerden dördü kadındır. Darbe sonrası yeni anayasa çalışmaları yapılırken kanun etkinliğinin daha iyi olması için ek bir meclise gerek duyulmuş, çift meclis sistemini Türk siyasetine getirmiş ve Cumhuriyet Senatosu kurulmuştur (Çoker, 1999:9).

Halkın egemenliği temeline dayanan ve kökeni Fransızca *démocratie* kelimesinden gelen Demokrasi mefhumundan söz edildiğinde devlet organı olarak ilk düşünülen güç yasamadır (Özer, 2005:217-218). Öncelikli yetkileri yasama, hükümeti denetleme, ülke bütçesini çıkarma olan ve azaları halkoyu ile sınırlı bir süre için seçilen kanun yapıcı kurullarına verilen isim olan Parlatentonun kökeni Fransızca "konuşmak" anlamına gelen "parlare" ve İngilizce "parliament"den gelir. Latince kökeni "senatus" olan Senato ise müzakere ve özellikle yasama görevleri olan parlamentolara verilen isimdir (Altuğ, 2003:50-53). Çift meclis sistemi ise Parlamento yetkilerinin iki farklı meclisin ortak olarak kullanılmasını ve yasama görevinin bu iki meclis tarafından gerçekleştirilmesini sağlayan sistemdir (Doğan, 2011:379). Şu an dünya üzerinde bulunan ülkelerin yaklaşık üçte birinde çift meclis sistemi uygulanmaktadır (Uran, 2008:24).

Türk Parlamento Tarihi'nde bakıldığında 1876-1920 ve 1961-1980 yılları arasında çift meclis sistemi uygulanmıştır. 23 Aralık 1876 tarihinde hazırlanan ilk yazılı Anayasa olan "Kanun-ı Esasi"ye göre; (32. madde) Meclisi Umumi ismini alan iki meclisli bir parlamento kurulmuş, çift meclis sistemi de ilk kez Türk politik hayatında yer almıştır. 40 üyeden oluşması ve bir senato gibi icraata bulunması öngörülen Heyet-i Ayan adını taşıyan meclis azaları, ülkenin yöneticisi olan Padişah tarafından belirlenmekte (Ezerli, 1998:167), geri kalan ise kısmi bir seçimle mebus olan 130 kişilik Heyet-i Mebusan azalarıdır. Yürütme ve yasama kuvvetleri TBMM'de toplanmış 1921 Anayasasına göre, tek meclisli bir yapı kurmuştur (Özbudun, 2004:28). 1924 Anayasası da yasama organını tek meclisli olarak düzenlemiştir (Yavuz ve Bülbül, 2012:227). Bu Anayasası'nın hükümete tanıdığı arttırılmış olan gücün negatif etkisi ile 1950-1960 yılları arasında hem parti programlarında hem de Akademik çevrelerde, mevcut meclise ek olarak yeni bir meclisin oluşturulması arzusu kendisini göstermiştir (Özgişi, 2011:296).

27 Mayıs 1960 Darbesi'nin ardından da 1961 Anayasası ile kuruluş ve yetkileri itibariyle birbirinden ayrı ve farklı birincisi Millet Meclisi, diğeri ise anayasanın 70, 71, 72 ve 73. maddelerine göre (Tanör ve Beygo, 1981:163-164) Cumhuriyet Senatosu'ndan oluşan çift meclis sistemi uygulamaya konulmuştur. Anayasasının 70. maddesi; Cumhurbaşkanınca seçilen 15 üye, Cumhuriyet Senatosu'nun genel oyla seçilen 150 üye, Milli Birlik Komitesi (MBK) Başkanı ve üyeleri ile önceki Cumhurbaşkanlarından oluşacağı, bu doğal üyelerin hangi yaşta olduğuna bakılmaksızın, Cumhuriyet Senatosu'nun üyesi olarak görev yapacakları şeklinde düzenlenmiştir (Yavuz ve Bülbül, 2012:229). Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi 6 yıl ile sınırlanırken süresi biten üyelerin yeniden seçilebileceği de belirlenmiştir (Resmi Gazete, 31.05.1961:10816).

1961-1980 arası dönemde Cumhuriyet Senatosu için yapılan seçimlerde ülke 3 (A, B, C) seçim bölgesine bölünmüş ve 1980 yılına kadar Senato'ya toplam 498 senatör seçilmiştir (Çakırbaş, 2020:1528). Seçim sistemi olarak Senato seçimlerinde basit çoğunluk usulü uygulanırken milletvekilliğinde nispi sistem kullanılmış (Eroğul, 1977:17), seçim usulünde iki meclisteki farklılıkların giderilmesi ise 1964 tarihinde yapılan değişiklikle mümkün olmuştur (Uran, 2008:222). 1970'lere gelindiğinde politik şiddet hadiseler artmış ve bu hadiseler mevcut hükümetler tarafından önlenememiştir. Ordu tarafından 12 Mart 1971 tarihinde verilen "muhtıra" ile Demirel Hükümeti görevini bırakmış ve ara rejim devri yaşanmıştır (Yazıcı, 1997: 101-134).

1971 ve 1973 tarihlerinde anayasa iki önemli değişikliğe uğramıştır. 1975 tarihinden itibaren şiddet ve terör olaylarının artması ve iktidarın bu olayları önleyememesi sonucunda siyasal sistemde ciddi tıkanmalar yaşanmış ve ardından 12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin yönetimi ele geçirmesi ile Türk demokrasisi bir kez daha kesintiye uğramıştır. 1982 Anayasasının yürürlüğe girmesiyle Cumhuriyet Senatosu kaldırılmış, Yasama organı yeniden tek meclisli hale getirilmiştir (Yavuz ve Bülbül, 2012:229).

Seçme seçilme hakkını elde ettikten sonra 1935 seçimleri ile ülke yönetiminde söz sahibi olmaya başlayan Türk kadını, 1961 tarihinde Cumhuriyet Senatosu'nun kurulmasının ardından Senato'da da yer almaya başlayarak ülke ile ilgili kararların alınmasında söz sahibi olmuştur. 1961-1980 yılları arasında varlığını sürdüren Cumhuriyet Senatosu'nda görev yapan kadın senatörler de erkek senatörler gibi bir kısmı seçimle, bir kısmı da Cumhurbaşkanlığı kontenjanıyla üyeliğe atananlardır. Senatoda 6 tanesi seçimle, 4 tanesi ise cumhurbaşkanınca görevlendirilmiş 10 kadın senatör üyeden seçimle gelen altı üyeden 2'si Adalet Partisi (AP)'den seçilmiş olan Nazire Özel Şahingiray (15.10.196-17.06.1964) ve Hatice Mualla Akarca (15.10.1961-5.06.1966)'dir (Candeğer ve Coşkun, 2018:259).

1. Nazire Özel Şahingiray (13.10.1916- 09.10.1990)

15 Ekim 1961 tarihinde gerçekleşen seçimlerde Cumhuriyet Senatosu'na girmeye hak kazanan kadın üyeler arasında yer alan Nazire Özel Şahingiray, AP temsilcisi olarak Cumhuriyet Senatosu İstanbul üyesi olarak 15 Ekim 1961 ile 7 Haziran 1964 yılları arasında Senato'da görev yaptı.

1.1.Nazire Özel Şahingiray'ın Biyografisi

13 Ekim 1916'da İstanbul Üsküdar'da dünyaya gelen Nazire Özel Şahingiray'ın babası Ali Rıza (İnanlı) Bey, annesi Hatice Hanım'dır (Cumhuriyet Senatosu Üyelerine Mahsus Hal Tercümesi Kâğıdı (CSÜMHT):97). İlkokul eğitimine İstanbul Moda'da başlayıp ardından Ankara İsmet Paşa ilkokulunda devam eden Şahingiray, lise eğitimini Ankara Koleji'nde 1939'da tamamladı. Aynı yıl girdiği Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Sümeroloji Bölümü'nden 1944'de diploma aldı (Çoker, 1998:284). 28 Nisan 1945'te Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Sümeroloji Enstitüsü'ne İlmi Yardımcı olarak göreve başlayıp, 30 Nisan 1948'de Okutman kadrosuna alındı. Kadroya alındığı yıl Zafer Gazetesi'nde arşivci ve muhabir görevini de sürdürdü (Gökçimen vd., 2009: 359). 1950'de Fakültedeki görevinden ayrılarak Yüksek Murakabe Heyeti İstatistik Servisi'nde görev aldı ve 7 Ağustos 1950 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesi'nde devlet memurluğu görevine atandı. 1960 tarihine kadar da; Cumhurbaşkanlığı Kitaplığı dışında, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın kitaplık ve arşivi ile Atatürk Arşivi'ni oluşturdu. Kitaplık Memurluğu sırasında Celal Bayar'ın bütün ilmi çalışmalarına katılan Şahingiray, 10 Ağustos 1956 tarihinde önce yazı işlerinde, ardından 27 Kasım 1959 tarihinde Kâtip olarak atanmış olduğu Özel Kalem Müdürlüğü'nde istifa ettiği 1 Temmuz 1960 tarihine kadar görev aldı (CSÜMHT: 97). İstifasının ardından aktif siyasete atılan Nazire Özel Şahingiray, 15 Ekim 1961 tarihinde gerçekleşen genel seçimlerde İstanbul'dan TBMM XII. Dönem AP adayı olarak Cumhuriyet Senatosu Üyeliği'ne seçildi ve 15 Ekim 1961 ile 7 Haziran 1964 yılları arasında AP temsilcisi olarak Cumhuriyet Senatosu İstanbul üyesi olarak görev yaptı (Şahin, 2008:99).

27 Mayıs 1960 Darbesi'nin doğurduğu siyasal ve toplumsal koşullar sonucu siyasete atılan Şahingiray, 7 Haziran 1964'teki üçte bir yenileme seçimlerinde üyeliğinin sona ermesinin ardından aktif siyaseti bıraktı. AP temsilcisi olarak Cumhuriyet Senatosu İstanbul üyesi olarak görev yaptığı XII. Dönemde Millî Eğitim ve Kitaplık Komisyonlarında görev aldı (Çoker, 1998:284-285). Siyasi hayatının sona ermesinin ardından müşavir görevi ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Enerji Dairesi'nde yeniden memuriyete döndü ve bakanlıktan emekli oldu (Gökçimen vd., 2009:360). İngilizce bilen Filolog, Sümerolog ve aynı zamanda yazar olan Şahingiray: Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri, (1933-1955) Dış Politika, Atatürk'ün Nöbet Defteri (1931-1938), Sümerlinin Dünya Görüşü ve Babil Edebiyatına Toplu Bir Bakış ve Atatürk'ün Son Nöbet Defteri (01 Ekim 1938-10 Kasım 1938) kitaplarını yazdı. Gazeteci Cehdi Şahingiray ile evlenmiş olan Şahingiray, 1963'de Uğur Güler'i evlat edinmiş, Ankara'da 9 Ekim 1990 tarihinde vefatının ardından Karacaahmet Mezarlığı'nda defnedilmiştir (Şahin, 2010:151).

1.2.Nazire Özel Şahingiray'ın Senato Faaliyetleri (15.10.1961-07.06.1964)

1961-1964 yılları arasında Senato'da, kısa olmasına rağmen aktif olan 3 yıllık siyasal yaşamı süresince; AP Cumhuriyet Senatosu İstanbul üyesi olarak görev yaptı. Görev yaptığı yıllarda, 2 yazılı soru önerge ile 1 kanun

teklifi veren Şahingiray, Senatör olduğu dönemde en çok kürsüye çıkan kadın üyeler arasında yer alıp, farklı konulara ilişkin toplamda 12 defa söz aldı.

1.2.1. Kanun Teklifleri

Nazire Özel Şahingiray, 1961-1964 yılları arasında XIII. Dönem AP (Demirci, 2003:30) İstanbul Cumhuriyet Senatörü olarak görev yaptığı dönemde verdiği tek kanun teklifi, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'na geçici bir madde eklenmesine dairdir. 15 arkadaşı ile birlikte teklif, TBMM'nin 30 Nisan 1962 Pazartesi günü 82. Birleşiminde gündeme alınmış ardından Maliye ve Bütçe komisyonlarına görüşülmek üzere gönderilmiştir (MMTD) D.1, C. 5, B.82, 30.04.1962:42). Teklif ile ilgili komisyon raporları ilk olarak 1 Ocak 1964 Çarşamba günü 22. Birleşimde meclisin gündemine alınarak okunmuş fakat salonda yeter çoğunluğun bulunmamıştır (MMTD, D.1, C.24, B.22, 01.01.1964:96). 9 Ocak 1964 Perşembe günü 29. Birleşimde yeniden meclis gündemine gelen teklif bu kez de Plân Komisyonu üyelerinin salonda olmadığı gerekçesiyle görüşülememiştir (MMTD, D.1, C. 24, B.29, 09.01.1964:362). 6 Temmuz 1964 Pazartesi günü 120 Birleşimde (MMTD, C.31, D.1, B.120, 06.07.1964: 563:566) yapılan görüşmelerin ardından teklif önce mecliste, ardından Cumhuriyet Senatosu'nda reddedilmiştir (CSTD, D.1, C.23, B.20, 24.12.1964: s.44).

1.2.2. Önergeleri

Mecliste verdiği kanun teklifinin yanı sıra 2 soru önergesi bulunan Şahingiray'ın, 'Bazı suç ve cezaların affı' hakkındaki kanun tasarısının 2. maddesi ile alakalı olarak verdiği ilk yazılı önergesi, 22 Şubat 1963 Cuma günü Cumhuriyet Senatosu'nun 49. Birleşiminde gündeme geldi. Konu, İsmet İnönü'nün 30 Nisan 1959 tarihinde ziyaret ettiği Uşak'ta meydana gelen olaylar ile ilgiliydi. (Karayaman, 2010: 19-49). Anayasa Mahkemesine intikal edip henüz dâvası neticelenmemiş Uşak Olayları'na katılmakla itham edilen kişilerin, af kapsamı dışında bırakılmasına itiraz etmek üzere vermiş olduğu yazılı önergesi senatoda yapılan oylama sonucunda kabul edilmemiştir (CSTD, D.1, C.10, B.49, 22.02.1963: s.359). İstanbul Senatörü Bere Turan ve 5 arkadaşı ile birlikte verdiği diğer yazılı önergesi 27 Ekim 1957 tarihli Cumhuriyet Senatosu Geçici Tüzüğü'nün değiştirilen 22. Maddesi ile ilgilidir. Senatoda bulunan Bayındırlık, Ulaştırma, İmar ve İskân Komisyonlarının görev ve üye sayısını belirleyen 22. Madde ile ilgili verdiği önerge 16 Kasım 1961 Perşembe günü Cumhuriyet Senatosu'nun 6. Birleşiminde gündeme gelmiş, yapılan görüşmeler sonucunda oylamaya sunulmuş ve kabul edilmemiştir (CSTD, D.I, C.1, B.6, 16.11.1961:70-74).

1.2.3. Konuşmaları

1961-1964 yılları arasındaki 3 yıllık süre içerisinde zamanının çoğunu komisyon çalışmalarına ayıran ve bu dönemde 2 yazılı soru önerge ile 1 kanun teklifi veren Şahingiray, Senatör olduğu dönemde en çok kürsüye çıkan kadın üyeler arasında yer alıp, farklı konulara ilişkin toplamda 12 defa söz aldı. İsmet İnönü'nün liderliğinde kurulan Hükümetin programının görüşüldüğü 29 Kasım 1961 Cuma günü, yapmış olduğu ilk konuşması, hükümet programda yer alan 'Cumhuriyet Hükümeti, bütün üyeleriyle Atatürk ıslahatının ilkeleri üzerinde kararlıdır' cümlesinde geçen 'Atatürk ıslahatı' ifadesine itiraz etmek içindir. İslahat yerine 'Atatürk inkılâbı' denmesinin daha uygun olacağını belirterek başladığı konuşmasını: 'Millî kalkınmanın önündeki iki önemli engel olarak gördüğü Ekonomi ve Millî Eğitim konuları' ile ilgili görüşlerini ekleyerek devam etmiştir. Konuşmasını, kendilerine büyük görevler düşen bu iki Bakanlığa, politik düşüncelerden uzak bir zihniyetle çalışmalarını temenni ederek sonlandırmıştır (CSTD, D.1, C.1, B.10, 29.11. 1961: 151-152).

İkinci kez kürsüye gelme sebebi hükümetin, Albay Talat Aydemir ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen 22-23 Şubat 1962 olayları ile ilgili senatoya getirdiği kanun tasarısını eleştirmektir. Hem olaylar sırasında hem de öncesinde bu vakalara temel teşkil edebilecek esas işlenen fiil ve davranışlar için ceza soruşturması yapılmaması konusunda Millet Meclisi'nce kabul olunan kanun tasarısı görüşmelerinde konuşmasına; 'Hükümetin olayları Meclise, resmî ve hakiki bir araştırma ve aynı zamanda inceleme yaparak getirmediği' yönünde tenkitle başlamıştır. Devamında: "Millî iradenin İcra organı olan Hükümetin çekindiği bir tarafın mevcut olduğu

görülmektedir” diyerek verilen kanun teklifi için çekimser oy kullanacağını belirterek konuşmasını sonlandırmıştır (CSTD, D.1, C.4, B. 61, 10.05.1962: 152-154).

Devlet Plânlama Teşkilatı (DPT)'nin bütçe müzakerelerinde 31 Ocak 1963 Perşembe günü Senatonun 35. Birleşimi sırasında AP grubu adına kürsüye geldi. DPT'nin kuruluş amaçlarını belirleyen 91 sayılı Kanun maddelerini okuyup, kurumun tarihçesinden bahsederek konuşmasına başladı. Sözlerine: “1939 yılına kadar devletçilik politikasıyla kalkınmaya ulaşan milletin, ondan sonra memleket içinde hususi teşebbüs şahsiyetinin belirmesini tarihinin tabîi bir seyri olarak kabul etmek mecburiyetindeyiz” diyerek devam etti. Konuşmasını: “AP'nin daima plânlı kalkınmanın ve plânlı çalışmanın lüzumuna inanmış bir parti” olduğunu belirtip, o günlerde uygulanan mevcut plâna, metoduna ve plânu hazırlayanların görüş ve temayüllerine karşı olduğunu da ilave ederek sonlandırdı (CSTD, D.1, C.8, B.35, 31.01.1963: 403-406). Aynı gün Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi münasebetiyle yeniden söz alan Şahingiray konuşmasına: “Gerek yetişkinlerin ve gerek yetişmekte olanların ruhlarına din ve ahlâkı yerleştirecek olan bu müessese bugün hâlâ bir otorite olarak din ve ahlâk anlayışını efkârı umumiyyeye açıkça izah etmiş değildir” diyerek Diyanet İşleri Müessesesini eleştirerek başladı. Devamında Başkanlığı: “Eskiden kalma dar din kalıplarının tesiri ve hükümetlerin baskısı altında camilere imam tayinciliğinden ileri gidemeyen bir kurum” olarak nitelendirmiştir. Ona göre; toplumun manevi değerler alanında ahlâkî olduğu kadar medeniyeti de din üzerine bir mimar gibi oturtacak kurum da burasıdır. Bu yüzden, “Başkanlığın anânevi âlemi, mânevi değerleri yaşanan asrın icaplarına göre değerlendirecek, milleti bir yöne eğitecek olan bu zümrenin; vakıflarıyla, fikir ve tekâmülleriyle bir teşekkül haline ve cemaat tarafından yaşatılan bir teşekkül haline getirilmelidir” (CSTD, D.1, C.8, B.35, 31.01.1963: 456-458).

1963 yılı MEB bütçe kanun tasarısı sebebiyle 3 Şubat 1963 Pazar günü yapılan görüşmeler sırasında bu sefer Millî Eğitim Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu'na “Dünya çapında fikir adamları yetiştirmek için Türk çocuklarına ayrı olarak uzmanlık bilgisi verebilecek okullar” konusu ile ilgili soru sormak üzere söz aldı. Kürsüye gelen Bakan Şevket Raşit Hatipoğlu, Şahingiray'ın sorusuna: “Şimdiye kadar okullarımızda üstün zekâlılar üzerinde durulmadı. Önümüzdeki sene üstün zekâlılar üzerinde çalışmalara başlayacağız. Fen lisesi diye açmaya başlayacağımız ve Amerikan yardımıyla kurmak istediğimiz lise de yüksek kabiliyetli çocukları seçme olarak oraya alıp yüksek ilim adamı olarak yetiştirecek liselerden biri olacak. Oradan yüksek tahsile gidecekler. Bunu bu yüksek zekâlı insanlar için düşünüyoruz” şeklinde cevap verdi (CSTD, D.1, C.9, B.38, 03.02.1963: 150-151).

‘Bazı suç ve cezaların affı’ hakkındaki kanun tasarısının 2. maddesi ile alakalı olarak, 22 Şubat 1963 Cuma günü Cumhuriyet Senatosu'nun 49. Birleşiminde kürsüye gelip bir konuşma yaptı ve ardından bir önerge verdi (CSTD, D.1, C.10, B.49, 22.02.1963: 359). 27 Mayıs'ın Millî Bayram günleri içine alarak ulusal bayram ilan edilmesi yönünde verilen kanun teklifinin 9 Nisan 1963 Salı günü yapılan görüşmeleri sırasında bu sefer teklife itiraz etmek için söz aldı. Konuşmasına, hem Atatürk'ün ağzından dinleyen hem de onun nutuklarından okuyan bir tarihçi olarak Türkiye'de İnkılâp hareketlerinin Atatürk devrinde tamamlanmış olduğunu söyleyerek başladı. Ardından, bu inançla 29 Ekim 1923 Cumhuriyet Bayramı ile 23 Nisan 1920 tarihli Hâkimiyet Bayramı'ndan başka hürriyet bayramı tanımadığını belirtti. Şahingiray'a göre, ülkede Atatürk ile İnkılâplar dönemi sona ermiştir. Ayrıca 27 Mayıs ile ilgili belgeler de iyi şekilde tasnif edilerek kadere terk edilmemelidir. Şahingiray'ın desteklemediği kanun teklifi görüşmelerin sonunda Mecliste bulunan bütün partilerin lehte oyuyla geçti (CSTD, D.1, C.10, B.56, 09.04.1963: 551-553). 13 Nisan 1963'de 11381 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan ‘Genel Tatiller ve Ulusal Bayram Günleri’ ile alakalı 2739 sayılı yasanın ikinci maddesine ek fırka eklenerek “Hürriyet ve Anayasa Bayramı” olarak kabul edildi (Resmi Gazete (RG), 1963:11381).

1963 yılında kurulacak olan Sosyal ve İktisadi Araştırma Enstitüsü, çocuklarla ilgili yayınların takibi ve Atatürk'e Bursa konuşması ile ilgili atfedilen beyanat ile ilgili Millî Eğitim Bakanı İbrahim Öktem'e soru sormak üzere 23 Ocak 1964 Perşembe günü Cumhuriyet Senatosu'nun 31. Birleşimi sırasında kürsüye gelmiştir. Millî Eğitim Bakanı İbrahim Öktem'e, Enstitü ile yayınlar konusunu dışında, Atatürk'ün Bursa konuşması ile ilgili bazı okul kitaplarında atfedilen beyanat ile ilgili şu soruyu yöneltmiştir; “‘Mustafa Kemal Atatürk, Bursa'da

cereyan eden bir gerilik hareketine karşı Türk gençliğine demiştir ki 'başlığını taşıyan konuşmayı yapmış mıdır? Kimlerin yanında yapmıştır? Hangi gazete, dergi veya başka bir neşir organında, o zaman neşredilmiştir? inkılâp Enstitüsünde bu konuşmanın metni var mıdır? Tarihi ve belgenin adı nedir?"

Millî Eğitim Bakanı İbrahim Öktem, Sosyal ve İktisadi Araştırma Enstitüsü ile ilgili Şahingiray'ın ilk sorusunu; "kendi bakanlığı ilgili alakalı olmayıp DPT'ye bağlı olarak kurulacağını" çocuklarla ilgili yayınların konusundaki ikinci soruyu da 'kurulan bir komisyon aracılığı ile çocuklar için zararlı görülen yayınlar hakkında gerekli kanuni tedbirlerin alındığı' şeklinde cevap verdi. Atatürk'ün Bursa konuşması hakkındaki Şahingiray'ın üçüncü sorusuna da İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan bilgiyi aynen okuyarak yanıtladı. Yeniden kürsüye gelen Şahingiray, Bakan Öktem'e: "Atatürk, hâdise için milletine söylemek istediğini Anadolu Ajansı ile bildirmiştir. Asıl kaynak bulununcaya kadar Atatürk'e atfedilmiş olan bu sözlerin bir uydurmadan başka bir şey olmadığını buradan tekrar ifade ediyorum" diyerek cevap vermiştir (CSTD, D.1, C.17, B.31, 23.01.1964: 516,519).

1964 yılı DPT bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmeler sırasında DPT Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu'na; 1963 yılında yurt dışına staj ve öğrenim gönderilen elemanlar, ücretleri ve aynı yıl ülke genelinde açılan sergiler konusunda cevaplaması amacıyla sorularını yöneltmek üzere söz almıştır. Ardından soruları cevaplamak üzere DPT Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu kürsüye gelmiştir (CSTD, D.1, C.18, B.35, 02.02.1964:171). 3 Aralık 1963 tarihinde kürsüye gelme sebebi: "Amerika Birleşik Devletleri Başkanı John F. Kennedy'nin yüksek şahsiyet ve insaniyete yaptığı büyük hizmetlerden sebebiyle İstanbul'da bronz heykelinin dikilmesini" teklif etmektir. Senato başkanı, Şahingiray'ın bu teklifini 'divanın gereğini düşüneceği' şeklinde yanıtlamıştır (CSTD, D.1, C.16, B.10, 03.12.1963: 110).

Meclis çalışmaları ile ilgili de üç kez söz almış, 6 Temmuz 1962 Cuma günü ilk konuşması, Cumhuriyet Senatosu'nun yaz tatiline girmesi hakkında verilen önergeye karşı çıkmaktır. Ona göre, mecliste kabul edilmeyen kanun tasarıları, çıkmayan içtüzükler ve diğer eksik kalan çalışmalar sebebiyle senato tatile çıkmamalıdır. Önergenin mecliste okunmasının ardından Şahingiray'ın da aralarında bulunduğu 20 ye karşı 45 oyla önerge kabul edilmiştir (CSTD, D.1, C.4, B.78, 06.07.1962: 462-463). Senato'nun Cuma günleri de çalışması yönünde Başkanlığın verdiği kanun teklifi ile ilgili 26 Eylül 1963 Perşembe günü yapılan görüşmeler sırasında, Senato üyelerinin Cuma günlerinde katılım sağlayamayacağı yönündeki fikrini söylemek için ikinci kez söz almıştır (CSTD, D.1, C.15, B.113, 26.09.1963: 12,300). Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı seçimi için yapılan görüşmeler sırasında da Malatya üyesi Nüvit Yetkin'in oturuma ara verilmesi teklifinin aleyhinde olduğunu belirtmek üzere söz almıştır (CSTD, D.1, C.16, B.1, 01.11.1963:4).

2. Hatice Mualla Akarca (1923- 08.08.2008)

15 Ekim 1961 tarihinde gerçekleşen seçimlerde Cumhuriyet Senatosu'na girmeye hak kazanan kadın üyeler arasında yer alan Hatice Mualla Akarca, AP temsilcisi olarak Cumhuriyet Senatosu Muğla üyesi olarak 15 Ekim 1961 ile 5 Haziran 1966 yılları arasında Senato'da görev yaptı.

2.1.Hatice Mualla Akarca'nın Biyografisi

1923'de Bursa'da dünyaya gelen Hatice Mualla Akarca'nın babası Mehmet Ali Bey, annesi Fatma Becile Hanım'dır. İstanbul'da ilk ve orta eğitimine Saint George'da başlayan Akarca, lise eğitimini 1939'da Alman Lisesi'nde tamamladı. (CSÜMHT:891; TBMM Albümü, 2010: 943). Aynı yıl Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne girdi ve 1942 tarihinde Yüksek Ziraat Mühendisi olarak mezun oldu. İş hayatına tarım öğretmeni olarak Kocaeli Tarım İl Müdürlüğü'nde başlasa da 24 Ağustos 1944 tarihinde Milas'ta çiftçilik yapmak için görevinden istifa etti. Üç yıllık çiftçilik döneminin ardından 28 Ocak 1947'de Tarım Öğretmeni olarak yeniden eski görevine döndü (Çoker, 1998:393-394). 30 Ocak 1951'de Maryland Üniversitesi'nde Gıda Teknolojisi üzerine ihtisas yapmak için Amerika'ya gitti ve döndüğünde Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde lisansını tamamladı (Gökçimen vd., 2010:38).

Ev Ekonomisi ve Gıda Teknolojisi konusunda ihtisası bulunan Akarca, 23 Mart 1953'te Kocaeli İl Tarım

Müdürlüğü'ndeki görevine dönmesinin ardından 5 Nisan 1954'te Uzman kadrosu ile Ankara Teknik Tarım Müdürlüğü'ne atandı ve Milas'ta tarım ile uğraşmak için bu görevden istifa ettiği 21 Eylül 1957 tarihine kadar görevini sürdürdü (Şahin, 2010:150). Demokrat Parti Muğla il teşkilatında aktif siyasete başlayan (Çoker, 1998, 394) Akarca, 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşen askeri darbenin ardından 15 Ekim 1961'de yılında yapılan seçimlerde Cumhuriyet Senatosu'na AP Muğla adayı olarak (Şahin, 2010:150-151) katılmak için Ana Çocuk Sağlığı Uzmanı olarak görev aldığı Sosyal Hizmetler Enstitüsü'ndeki görevinden ayrıldı. 15 Ekim 1961 tarihinde AP'den Muğla senatörü olarak girdiği Cumhuriyet Senatosu'nda 5 Haziran 1966 tarihine kadar görev yaptı (Çoker, 1998, 394).

AP'den Cumhuriyet Senatosu Muğla Üyesi olarak Senato'ya giren Hatice Mualla Akarca, 22 Haziran 1963 Salı günü verdiği bir önerge ile partisinden ayrıldı (CSTD, D.I, C.29, B.101, 22.06.1965:70:71). 17 Haziran 1964 tarihinde yeniden AP'ye katılan Akarca, 22 Haziran 1965 tarihinde tekrar AP'den istifa ederek CHP'ye geçti. Senato'da bulunduğu dönemde Tarım ve Sanayi Komisyonlarında başkanlık yaptı (Şahin, 2010:150). 5 Haziran 1966 tarihinde gerçekleşen senato seçimleri ile senato üyeliği son bulan Akarca, Milas'a dönerek yeniden tarımla meşgul olsa da aktif siyaseti bırakmamış 12 Ekim 1969 tarihinde gerçekleşen genel seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi Adayı olarak Muğla Milletvekilliğine seçilmiş, ardından partisinden istifa ederek Millî Güven Partisi'ne katılmıştır. Birkaç defa istifa ederek parti değiştiren Hatice Mualla Akarca, 14 Ekim 1973 tarihinde Meclis'ten ayrılarak aktif siyaseti bırakmış, 6 Mart 1975 ile 7 Mayıs 1979 arası dönemde Sağlık Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nde Uzman olarak görev yapmış ve ardından emekli olmuştur. Bir daha aktif siyasete dönmeyen Akarca'ya neden tekrar aday olmadığını soranlara 'yeni bir partide seçilme şansım yoktu' şeklinde cevap vermiştir (Tekeli, 1982:284-322).

Emeklilik yaşamını Muğla ve İzmir bölgesinde çiftçilik yaparak geçiren Akarca, genel başkan ve genel sekreter olarak Türkiye Kadınlar Birliği'nde, kurucu üye olarak Türkiye Ev Ekonomisi Cemiyeti'nde ve Avrupa Federasyonu yöneticiliği görevlerinde bulunmuştur (Gökçimen vd., 2010: 39). İngilizce ve Almanca bilen (CSÜMHT:891) Akarca, 17 Eylül 1944 tarihinde Ömer Faruk Akarca ile evlenmiş, bu evlilikten Mehmet Umur (1945) ve Ali Tarık (1947) adlarında iki çocukları olmuştur (Çoker, 1998:393-394). Hatice Mualla Akarca, 8 Ağustos 2008'de vefat etmiştir (Candeğer ve Coşkun, 2018:246).

2.2. Hatice Mualla Akarca'nın Senato Faaliyetleri (15.10.1961-05.06.1966)

1961-1966 yılları arasında Senato'daki siyasal yaşamı süresince; AP Cumhuriyet Senatosu Muğla üyesi olarak görev yaptı. Görev yaptığı yıllarda; 2'si yazılı olmak üzere 4 soru önergesi ile 1 kanun teklifi veren Akarca, Senatör olduğu dönemde en çok kürsüye çıkan kadın üyeler arasında yer alıp, farklı konulara ilişkin toplamda 11 defa söz aldı.

2.2.1. Kanun Teklifleri

Hatice Mualla Akarca'nın 1961-1966 yılları arasında XIII. Dönem AP Muğla Cumhuriyet Senatörü olarak görev yaptığı dönemde Cumhuriyet Senatosu İçel Milletvekili Celâl Kılıç ile birlikte verdiği tek kanun teklifi, '6831 sayılı Orman Kanunu'nun geçici I. maddesinin değiştirilmesine' dairdir. Teklif, TBMM'nin 13 Nisan 1962 Cuma günü 74. Birleşiminde gündeme alınmış, ardından Tarım, Adalet ve Bütçe komisyonlarına görüşülmek üzere gönderilmiştir (MMTD, D.1, C. 4, B.74, 13.04.1962:446).

2.2.2. Önergeleri

Mecliste verdiği kanun teklifinin yanı sıra 2'si yazılı olmak üzere 4 soru önergesi bulunan Akarca'nın, 'Cumhuriyet Senatosu Geçici Tüzüğü'nün 22. maddesinde bahsi geçen Tek bir çatı altında toplanmış olan Sanayi ve Ziraat Komisyonunun ayrı komisyonlar haline getirilmesi ile ilgili olarak verdiği ilk yazılı önergesi, 16 Kasım 1961 Perşembe günü Cumhuriyet Senatosu'nun 6. Birleşiminde gündeme geldi. Yazılı önergede Sanayi ve Ziraat Komisyonu'nun birbirinden ayrılmasının sebebi, Ziraat konusunun memleketin ana dâvalarından birisi

olmasıdır. Bu yüzden ya sanayi ile ayrılmalı veya müstakil bir komisyon olarak bırakılmalıdır. Bu mümkün olmadığı takdirde Ziraatın imar ve iskânla birleştirilmesi teklif edilmiştir. Önerenin senatoda okunmasının ardından yapılan oylama sonucunda kabul edilmemiştir (CSTD, D.I, C.1, B.6, 16.11.1961:71-74.).

Muğla'nın Bodrum İlçesi'ndeki üç şirkete ait (Mobil-Oil, Shell, Petrol Ofisi) akaryakıt istasyonları konusunda İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata'nın yanıtlanması için verdiği ikinci yazılı önerge 8 Temmuz 1963 pazartesi günü Cumhuriyet Senatosu'nun 88. Birleşiminde gündeme geldi. Yazılı önerge: "Muğla'nın Bodrum ilçesinde 3 şirkete ait (Mobil-Oil, Shell, Petrol Ofisi) akaryakıt pompaları Trafik Kanunu'na aykırı olduğu ileri sürülerek 2 sene evvel kapatılmış, pompalarını kurmaları için yeni yerler gösterilip müsaade edilmesine rağmen sadece Mobil-Oil'e izin çıkması hususuna mağduriyetin giderilmesi" şeklindeydi (CSTD, D.I, C.12, B.88, 08.07.1963:808:809). Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı'na verdiği üçüncü önerge AP Grubu ile hiçbir bağlantısı kalmadığına dairdir. 15 Ekim 1961 tarihinde gerçekleşen seçimler sonucunda AP'den Cumhuriyet Senatosu Muğla Üyesi olarak Senato'ya giren Hatice Mualla Akarca verdiği bu önerge ile 22 Haziran 1963 Salı günü ile partisinden ayrılmıştır (CSTD, D.I, C.29, B.101, 22.06.1965:70:71). AP'den ayrılmasının ardından 14 Aralık 1965 Salı günü verdiği son önergede de Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonundan istifa etmiştir (CSTD, D.I, C.31, B.20, 14.12.1965:248).

2.2.3. Konuşmaları

Yüksek Ziraat Mühendisi olan Akarca, Cumhuriyet Senatosu'nda 1961-1966 yılları arasındaki 5 yıllık görevi sırasında zamanının çoğunu başkanlığını yaptığı Sanayii ve Tarım komisyonu çalışmalarına ayırdı. Bu süre içerisinde meclis konuşmaları da kendi çalışma alanı ile ilgili; sekizi kanun teklifi, ikisi gündem dışı, biri genel görüşme önermeleri hakkında olmuş, Senato'da en çok söz alan kadın milletvekilleri arasında yer almıştır. Hatice Mualla Akarca'nın ilk konuşması: "27 Ekim 1957 tarihli Cumhuriyet Senatosu Geçici Tüzüğü'nün değiştirilen 22. Maddesi" ile ilgili verdiği kendi yazılı önergesi ile ilgilidir (CSTD, D.I, C.1, B.6, 16.11.1961:66-67). Cumhuriyet Senatosu Bursa Üyesi Baki Güzey'in, zirai meseleler ve Zirai Gelir Vergisi hakkında Senato'da genel görüşme açılmasına dair vermiş olduğu önerge münasebetiyle 30 Ocak 1962 Salı günü Cumhuriyet Senatosu'nun 26. Birleşiminde de, tarım konusunda yaşanan sorunların temel sebeplerini ifade etmek üzere kürsüye gelmiştir. Akarca, Tarım konusunda ki en büyük sıkıntının sebebini; 'üretim yapan çiftçinin yeterince toprağa sahip olamaması' olarak görmektedir. Akarca'ya göre: "% 71 i zirai sektörde çalışan Türkiye nüfusunun bu oranı, Avrupa'nın iktisaden geri kalmış bölgeleriyle mukayese edildiği takdirde dahi çok yüksektir. Takriben üç milyon ziraat işletmesi olarak kabul edilen bu nüfusun büyük bir kısmı, yeteri miktar araziye sahip bulunmamakta veya hiç araziye sahip değildir. Tarım konusunda düzeltilmesi gereken iki önemli sorun; Ziraatın geri ve istihsalin az olmasıdır" (CSTD, D.I, C.1, B.26, 30.01.1962:459-467).

8 Şubat 1962 Perşembe günü Cumhuriyet Senatosu'nun 34. Birleşiminde, 1962 yılı Tarım Bakanlığı bütçe görüşmeleri sırasında AP Grubu adına söz aldığı da Tarım sektörünün kalkınması için önerilerde bulunmuştur. Akarca'ya göre: "Sermaye ve entelektüel yatırım, prodüktivitenin artırılması, Zirai kredi, istikrarlı bir fiyat politikası ve elde edilen mahsullerin kıymetlendirilmesi kalkınmayı arttıracaktır (CSTD, D.I, C.2, B.34, 08.02.1962:380-383). 27 Şubat 1962 Salı günü Senato'nun 40. Birleşiminde, kürsüye gelme sebebi ise, '193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun, Zirai Gelir Vergisininin tatbikinin tehirine dair kanun tasarısına' itiraz etmektir (CSTD, D.I, C.3, B.40, 27.02.1962:72 -84). 03 Mayıs 1962 Perşembe günü Senato'nun 58. Birleşiminde ise 'DİE'nin kuruluş, yetki ve görevler ile ilgili kabul edilen yasa tasarısı' görüşmeleri sırasında söz almıştır (CSTD, D.I, C.3, B.58, 03.05.1962:615). 27 Kasım 1962 Salı günü Senato'nun 10. Birleşiminde bu sefer, 'Fethiye ve Marmaris deprem bölgesinde imar işlerinde çalışan işçilerin birikmiş alacakları' konusunda yaşanan mağduriyetin giderilmesi ile ilgili gündem dışı söz alarak konuşmuştur (CSTD, D.I, C.7, B.10, 27.11.1962:40:42).

İmar, İskân ve Çalama Bakanları tarafından sözlü olarak cevaplandırılması amacıyla Akarca, 2 Nisan 1963 Salı günü Senato'nun 54. Birleşiminde kürsüye gelmiş ve ilgili bakanlara şu soruları yöneltmiştir;

“1. Fethiye ve Marmaris deprem evleri inşaatında çalışan 400 işçinin bugüne kadar 7 aylık emekleri karşılığı ücretlerinin neden ödenmediği?

2. ödenmesi hususunda kanuni mesuliyet kimdedir?

3. İşçilerin paraları ne zaman ödenecektir?

4. Mağdur olan işçilerin haklarının verilmesi hususunda Çalışma Vekâleti her hangi bir işlem düşünüyor mu?”
Dönemin İmar ve iskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay ve Çalışma Bakanı Bülent Ecevit Akarca'nın sorularına cevap vermek üzere kürsüye gelmiş ve tümünü yanıtlamıştır. (CSTD, D.I, C.10, B.54, 02.04.1963, Salı, s.510) 20 Ağustos 1963 Salı günü Senato'nun 99. Birleşiminde kürsüye gelme sebebi; 'Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş tarafından görevinden alınan bürokratlardır'. Kürsüde; Sanayi Bakanlığı Teftiş Heyeti Reisi Naci Gürol'un ile Sümerbank eski Genel Müdürü Selâhattin Akyol'un mahkeme kararı olmasına rağmen hala görevine neden iade edilmediğini sorgulayan Akarca kürsüden ayrılmıştır. Ardından Akarca'ya cevap vermek üzere Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş kürsüye gelmiş ve bu iki bürokratin neden göreve iade edilmediğini açıklamıştır (CSTD, D.I, C.13, B.99, 20.08.1963:841- 845, 852).

Akarca'nın, Akdeniz, Marmara ve Ege bölgelerinde palamut işi ile uğraşan halkın geçimini temin ettiği palamut ücretlerinin düşmesi ile ilgili gündem dışı konuşması ise 23 Haziran 1964 Salı günü Senatonun 78. Birleşiminde olmuştur. Akarca'ya göre: “Dış piyasalarda palamut fiyatlarının 35-55 dolar gibi yüksek bir oranda bulunmasından dolayı Mısır, Macaristan, Bulgaristan, Polonya, Rusya, Romanya ve İsrail'e, serbest dövizle ise Amerika Birleşik Devletleri'ne, İngiltere ve Almanya, Lübnan, İspanya ve Portekiz'e takas usulü ile ihracat yapılabilir.” (CSTD, D.I, C.21, B.78, 23.06.1964:61:62). 1966 yılı Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmeler sırasında Köy İşleri Bakan Vekili Cihat Bigehan'a soru sormak için söz almıştır. Bakana sorusu: 'Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde kapatılan ve Ankara Üniversitesinden de kapatılma hazırlıkları yapılan 'Ev Ekonomisi Bölümü' ile ilgilidir. Köy İşleri Bakan Vekili Cihat Bigehan, senatörleri daha fazla meşgul etmemek için yazılı olarak arzı cevap vereceğini ifade etmiştir (CSTD, D.I, C.32, B.42, 05.02.1966:554).

22 Haziran 1965 tarihinde ikinci kez AP'den istifa ederek, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'ne geçen Akarca, 1966 yılı Tarım Bakanlığı Bütçesi görüşmeleri sırasında bu kez CHP Grubu adına söz aldığı anda, hedefinde istifa ettiği AP'nin hükümet programındaki tarım ve toprak politikası vardır. Akarca, AP'nin hükümet programında ifade ettiği tarım ve toprak politikasına yönelik eleştirilerine; “tarım sektöründe nüfusunun % 75 i çalışan bir memlekette on senelik bir devre zarfında bir tek tarım okulu yapılmamış olmasını” şeklinde başlamıştır. Devamında; “Tarım, icraat, aksiyon isteyen taviz vermeyen politikaya dayanan ve hiçbir zaman bu sektörde millî bir politikadan başkası geçmeyecek olan bir sektördür. Eğer bu iş bugüne kadar başarılamamışsa, sebebi de politikacıların kısır çekişmeleridir.” diyerek konuşmasına son vermiştir (CSTD, D.I, C. 33, B.43, 06.02.1966:39-43).

22 Haziran 1965'te tekrar AP'den istifa ederek CHP'ye geçen ve 5 Haziran 1966 tarihindeki senato seçimleri ile senato üyeliği son bulan Akarca, aktif siyaseti bırakmamış, 12 Ekim 1969 tarihinde gerçekleşen genel seçimlerde CHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. 1966-1973 arasında CHP'den XVI. Dönem Muğla Milletvekili olarak görev yaptığı yıllarda; turistik yerlerin (özel sektördeki) durumuna ait 1 önergesi (MMTD, D.3, C. 20, B.34, 02.02.1972, Çarşamba:462) ve farklı konulara dair 4 konuşması bulunmaktadır. (MMTD, D.3, C. 11, B.60, 26.02.1971:816:822; MMTD, D.3, C. 20, B.37, 09.02.1972:634; MMTD, D.3, C. 22, B.50, 26.02.1972:433; MMTD, D.3, C. 12, B.1, 24.11.1972:11)

Sonuç

1921 Anayasası'na göre yasama ve yürütme kuvveti TBMM'de toplanmış, tek Meclisli bir yapı oluşturulmuş, bu yapı 1924 Anayasası'nda da devam ettirilmiştir. 27 Mayıs 1960 Darbesi'nin ardından 1961 Anayasası ile kuruluş ve yetkileri itibarıyla birbirinden ayrı ve farklı birincisi Millet Meclisi, diğeri ise Cumhuriyet Senatosu'ndan oluşan çift meclis sistemi uygulamaya konulmuştur. 1961-1980 yılları arasında varlığını sürdüren Cumhuriyet

Senatosu'nda 6 tanesi seçimle, 4 tanesi ise cumhurbaşkanınca görevlendirilmiş 10 kadın senatör üye görev yapmıştır. Seçimle gelen altı üyeden ikisi, 1961 tarihinde AP'den Senato'ya seçilerek aktif siyasete giren Nazire Özel Şahingiray ve Hatice Mualla Akarca'dır. 1961-1980 yılları arasında Türkiye'de en yüksek iki karar alma organından birisi olan Cumhuriyet Senatosu'na AP'den seçilerek üst seviyede siyasi faaliyette bulunmayı başaran Şahingiray ve Akarca, 1960 Darbesi'nin getirdiği şartlar sebebiyle 1961 tarihinde aktif siyasete girdi. AP adına Senato'da buldukları dönemde akademik eğitim aldıkları çalışma alanlarında faaliyette bulunarak, komisyon çalışmalarını sürdürürken en çok söz alan Senatörler arasında yer almış, kanun teklifi sunmuş ve önerge vermiş görevleri süresince çok değerli hizmetler vermiştir.

Filolog, Sümerolog, Yazar olan Şahingiray'ın 1961'de başlayan siyasi hayatı 1964 tarihine kadar devam etti. Senato'daki kısa olmasına rağmen aktif siyasi yaşamında Milli Eğitim ve Kitaplık komisyonlarında etkin çalışmalarında bulunup, sadece siyasi değil, sosyal, iktisadi ve kültürel yaşamın gelişmesine de ciddi katkılar sağlamayı amaçladı. 1961'de Senato'ya giren Hatice Mualla Akarca, 1961-1966 yılları arasında Senato'daki aktif siyasi yaşamında Tarım ve Sanayi Komisyonu Başkanlığı ve Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) Karma Parlamento Komisyonu üyeliği görevlerinde etkin çalışmalarda bulunup, bütçe ve güncel görüşmeler sırasında söz alarak tarım ile sanayi konusundaki sorunların çözümü için mücadele etmiştir. Akarca, Cumhuriyet Senatosu'nda bulunduğu dönemde verdiği önerge ile 22 Haziran 1963 tarihinde partisinden ayrılma da 17 Haziran 1964'te partisine yeniden katılmıştır. 22 Haziran 1965'te tekrar partisinden istifa ederek CHP'ye geçen ve Senato'daki görevinin bitmesinden ardından XIV. Dönem TBMM milletvekilliği seçimine katılan Akarca, Muğla Milletvekili olarak meclise girmiş, 1973 tarihine kadar aktif siyaset içinde kalmıştır.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

- Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.

Araştırma Eserler

- Ahmad, F. (2005). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Kaynak Yayınları.
- Ahmad, F. ve Ahmad B. (1976). *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945- 1971*. Bilgi Yayınevi.
- Aydemir, Ş.S. (2000). *İkinci Adam*, Remzi Kitapevi.
- Candeger, Ü. ve Coşkun, M.B. (2018). "Cumhuriyet Senatosu Dönemi Kadın Siyasetçilerin Türk Kamu Bürokrasisindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir İnceleme". *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 259.
- Cumhuriyet Senatosu Üyelerine Mahsus Hal Tercümesi Kâğıdı: 97.
- Cumhuriyet Senatosu Üyelerine Mahsus Hal Tercümesi Kâğıdı:891.
- Çakırbaş, A. (2020). "Cumhuriyet Senatosu'nda Nevşehir'in Temsili". *History Studies*, 12(4), 1525-1528.
- Çoker, F. (1998). *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri I, (1961-1964)*, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.
- Çolak, F. (2008). "Türk Siyasi Tarihinde Beyaz İhtilal: 14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri (İzmir Örneği)." *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6 (1), 95-108
- Doğan, O.K. (2011). "Yasa Yapımında Bir Alternatif: Çift Meclis Sistemi". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 1(94), 379.
- Duroğlu, S. (2007). *Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eroğul, C. (1977). "Türk Anayasa Düzeninde Cumhuriyet Senatosunun Yeri". *AÜSBF Yayınları* 398 (1), 17.
- Ezherli, İ. (1998). *Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1992) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1877-1920)*, (2. Baskı), Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Feyzioğlu, T. (1987). "Eğitimin Laikleştirilmesi ve Eğitim Birliği." *Atatürk Yolu*, 1(1), 204-205.
- Gökçimen vd. (2009). *Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler (1935-2009)*, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları.
- Güler, F.D. (2003). *Türkiye'nin Yakın Siyasetinde Bir Örnek Olay Adalet Partisi*, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Kapani, M. (2006). *Politika Bilimine Giriş*, İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Karayaman, M. (2010). İsmet İnönü'nün Uşak'ta Taşlanması Olayının Sebep ve Sonuçları, *Tarih Okulu*, 8(1), 19-49.
- Özbudun, E. (2004). *Türk Anayasa Hukuku*, (8.Baskı), Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özer, A. (2005). *Anayasa Hukuku*, (2. Baskı), Ankara: Turhan Kitabevi.
- Özgişi, T. (2011). "Türk Parlamento Tarihinde Cumhuriyet Senatosunun Yeri". *Türkiyat Mecmuası*, 21(2), 296.
- Resmi Gazete, 31.05.1961, S.10816.
- Resmi Gazete, 13.04.1963, S.11381.
- Sağ, V. (2001). Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (1), 12-14.
- Şahin, A. (2008). "Türkiye'deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları (1935-2002)". *Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Şahin, C. (2010). "Türk Parlamentosundaki Kadın Milletvekilleri (1935-2007)". *Atatürk Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalı*.
- Şahingiray, N.Ö. (1955). *Atatürk'ün Nöbet Defteri (1931-1938)*, Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Şahingiray, N.Ö. (2018). *Atatürk'ün Son Nöbet Defteri (01 Ekim 1938-10 Kasım 1938)*, Ankara: Alaca Yayınları.
- Şahingiray, N.Ö. (1999). *Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri, (1933-1955) Dış Politika*, Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Şahingiray, N.Ö. ve Tansuğ, K. (1949). *Sümerlinin Dünya Görüşü ve Babil Edebiyatına Toplu Bir Bakış*, , Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Şimşek, Ç. D. (2015). *Süleyman Sami Demirel'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri*, Türkiye Alim Kitapları.
- Şimşek Ç. D. (2021). "Türkiye'de Kadının Siyasal Temsili: Çok Partili Döneme Geçişten 2000'e", *Türkiye'de Kadının Tarihi ve Talihi*, Ankara: Libra Yayınevi.
- Şirin, T. (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Tokgöz, O. (1994). "Kadın Seçmen İmgesi: Türkiye'de Kadının Bireysel Siyasal Katılımı Üzerine Bir Deneme." *Amme İdaresi Dergisi*, 27(4), 101
- Tanör, B. (2006). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*, (14. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Tanör, B. ve Beygo, T. (1964). *Türk Anayasaları*, İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Uran, P. (2008). *Yasama İşlevinin Yerine Getirilmesinde Çift Meclis Sistemi ve Türk Siyasal Tarihindeki Yeri*, Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Yavuz, B. ve Bülbül, M. (2012). "Çift Meclis Sistemi ve Türkiye". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 16(1), 227-229.
- Yazıcı, S. (1997). *Türkiye'de Askeri Müdahalelerin Anayasal Etkileri*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Yılmaz, A. (2003). *Parlamento Hukuku*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

Yazar Katkıları: Tek Yazar.

Hakem Deęerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yok

Etik Kurul Onayı: Yok

Author Contributions: Sole Author

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: None

Ethical Committee Approval: None